

Darija Cvikl

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled, Slovenija

UDC 502.131.1:338.48(497.4)

331.103.1:502/504

ZELENA RADNA MESTA U TURIZMU – POTENCIJAL SAVINJSKOG REGIONA

GREEN JOBS IN TOURISM – THE POTENTIAL OF THE SAVINJA REGION

Apstrakt: Zelena radna mesta su radna mesta budućnosti, a ekološka ekonomija značajno doprinosi održavanju i obnavljanju kvaliteta životne sredine. To su radna mesta koja štite ekosistem, pomažu održavanju biodiverziteta, smanjuju otpad i zagađenje. Postojeći prirodni resursi Savinjskog regiona predstavljaju ogroman potencijal za nova „zelena“ radna mesta. Takvima se mogu smatrati termalna vrela, šume kao prirodno stanište, plodno tlo koje pruža mogućnosti za organsku poljoprivredu, kao i solarna energija, voda i vetar, koji pružaju mogućnosti za proizvodnju energije iz obnovljivih prirodnih resursa. Održivi principi razvoja turizma u Republici Sloveniji koji diktiraju „zeleno, aktivno i zdravo“, 100% su kompatibilni sa eksploatacijom prirodnih resursa u turističke svrhe. Održivi turizam u Savinjskom regionu će dati maksimalne rezultate, samo u slučaju postignutih sinergija u interakciji, uspostavljanja uticaja na kreiranje zelenih radnih mesta, organske poljoprivrede, kao i ponude lokalne kulturne baštine. Savinjski region je tu priliku prepoznao. Ipak, u ovoj i narednoj godini neophodno je obaviti puno posla – u prvoj fazi, na podizanju svesti privrednika, domaćinstava i pojedinaca, a u drugoj, na standardizaciji zelenih radnih mesta u praksi.

Ključne reči: zelena radna mesta, održivi razvoj, turizam, Savinjski region, prirodni resursi.

Abstract: Green jobs are considered to be the jobs of the future due to their substantial contribution to preserving or restoring the quality of the environment. These jobs imply protection of ecosystems and conservation of biodiversity since they facilitate reduction of waste and pollution. Among the existing natural resources of the Savinja Region, there are huge potentials for the new green jobs around the sites such as thermal springs and forests as natural habitats since the fertile soil provides opportunities for organic farming as well as the use of solar, water and wind energy for generating power from renewable natural resources. The principles of sustainable tourism development in the Republic of Slovenia dictating the principles of 'green, active and healthy' are 100% compatible with the exploitation of natural resources for tourism purposes. Sustainable tourism in the Savinja Region will yield the best possible results only if synergies are achieved in the interaction, in establishing and exploiting leverage to create green jobs, organic farming as well as the offer of the local cultural heritage. The Savinja Region has recognized this opportunity, but it is necessary to put in a lot of work in the first phase at raising awareness of individuals, households and businesses, whereas in the second, the efforts should be made towards the implementation and standardization of green jobs in practice.

Key words: green jobs, sustainable development, tourism, the Savinja Region, natural resources.

Uvod

Zašto su zelena radna mesta (u daljem tekstu ZRM) toliko važna za održivi razvoj i strategiju turizma u Sloveniji? Kako registrovati ZRM? Odgovor na prvo pitanje dala je *Umanotera Slovenija*, slovenačka fondacija za održivi razvoj, u svom izveštaju 2014. godine, u kojem informiše slovenačku javnost o trenutnoj situaciji, potencijalima i primerima dobre prakse u obuhvatanju zelenih poslova u Sloveniji.

ZRM kao potreba, prepoznata su i na državnom nivou i od strane određenih preduzeća. Kako bi ZRM bila implementirana u svim oblastima, neophodno je da se podigne ekonomska svest o važnosti pretvaranja postojećih radnih mesta u „zelena“ i otvaranju novih ZRM.

U ovom tekstu predstavila sam definiciju ZRM koja važi u Evropskoj uniji, kao i statistički problem obuhvatanja ZRM u sektoru turizma u Sloveniji, na osnovu važećih pravilnika. Dala sam ocenu potencijala ZRM i izložila problem obuhvatanja statističkih podataka o ZRM u Savinjskom regionu.

Evidentiranje ZRM

Potreba za ZRM prvi put je evidentirana na osnovu istraživanja sprovedenog krajem 2007. godine, osnivanjem servisa za zapošljavanje, Green Careers, namenjenog mladim profesionalcima koji su tražili posao, pre svega, u oblasti ekologije. Zavod za statistiku Evropske unije, *Eurostat*, dao je definiciju ZRM unutar Sektora za zaštitu životne sredine (*Environmental goods and services sector*, u daljem tekstu EGSS), sa primarnim ciljem razvoja metodologije, kako bi se pri-

kupljali podaci za sektor EGSS. Ti podaci bi bili usklađeni i uporedivi sa statistikom iz ostalih sektora. Datu metodologiju treba da primenjuju države Evropske unije.

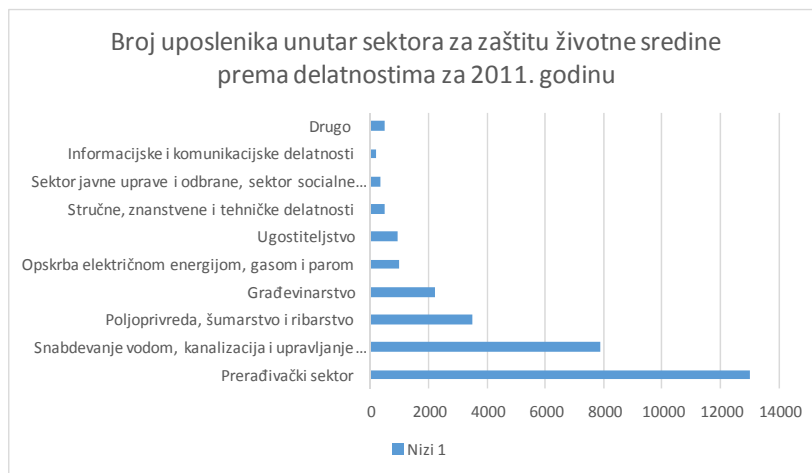
Republika Slovenija je 2013. godine pokrenula pilot projekat pod nazivom *Podstičimo zelena radna mesta* (Hergovich, 2013), na osnovu kojeg je 2014. godine, u svom Izveštaju, dala analizu trenutne ekonomske situacije, navela potencijale za ZRM i primerima dobre prakse u ovoj oblasti (Umanotera, 2014). Republički zavod za statistiku Republike Slovenije (u daljem tekstu SURS) prvi put je 2013. godine objavio publikaciju u kojoj je korišćena metodologija EGSS za analizu prihoda za 2011. godinu. SURS je tom prilikom istakao da prihod sektora EGSS iznosi 4,2 milijarde evra ili 11,6% ukupnog BDP-a i da ovaj sektor ima 30.254 zaposlenih, što čini 3,2% svih zaposlenih u slovenačkoj ekonomiji.

Najveći deo svih radnih mesta (88%) u EGSS u Sloveniji 2011. godine, generisano je u:

- prerađivačkom sektoru,
 - upravljanju vodama i otpadom,
 - poljoprivredi, lovu, šumarstvu i ribolovu,
 - građevinskoj industriji.
- Ugostiteljstvo, koje pripada turističkom sektoru, nalazi se na šestom mestu.

Analizom ZRM (Umanotera, 2014) identifikovane su i najpogodnije oblasti za njihov nastanak, a to su:

- organska poljoprivreda,
- šumarstvo,
- upravljanje komunalnim otpadom,
- obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost,
- zeleni turizam,
- socijalna ekonomija.

Grafikon 1. Broj zaposlenih unutar sektora EGSS za 2011. godinu

Izvor: Karba R, *Promovisanje zelenih radnih mesta*, 2014

Nedostaci obuhvatanja i obrade podataka ZRM

Prema Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o regulisanju tržišta radne snage (*Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela – ZUTD*), poslodavci u Republici Sloveniji, koji ne pripadaju javnom sektoru ili nisu u državnom vlasništvu, od 2013. godine nisu u obavezi da objavljuju konkurse za slobodna radna mesta posredstvom Zavoda za zapošljavanje Republike Slovenije. Zakon je stupio na snagu 12. aprila 2013. godine i od tada Zavod za zapošljavanje RS ne raspolaže kompletnim podacima o konkursima za radna mesta u državi, pa samim tim ne može kvalitetno ni voditi statistiku o ZRM na nacionalnom nivou.

Evidentirani su i ostali nedostaci u pogledu prikupljanja i obrade podataka o ZRM na nacionalnom nivou:

1. Metodologija EU za procenu ZRM u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribolova nije u potpunosti usklađena sa situacijom u Sloveniji, jer ne pokriva sva ZRM u šumskom proizvodnom lancu i ne uzima u obzir specifičnosti slovenačke šumarske privrede.

2. Većina ZRM zahteva težak fizički rad, pre svega u oblasti poljoprivrede i građevinarstva, kao i u nekim privrednim delatnostima, kao što je, na primer, ručno sortiranje otpada. Pored navedenog, zastupljeni su i nepovoljni efekti po zdravlje (Hergovich, 2013).

3. Statistika obuhvatanja ZRM u Sloveniji nije jedinstvena u smislu prepoznavanja ZRM u pojedinim industrijskim granama. Nažalost, postojeća statistika, koja se primenjuje na osnovu SKP-08, ne pruža mogućnost izdvajanja određenih zanimanja unutar sektora za zaštitu životne sredine – EGSS, na osnovu kojeg bi se mogao definisati broj ZRM u turizmu. (Napomena: pregled je ostvaren na osnovu podataka u mesecu februaru 2015).

Istovremeno, u Republici Sloveniji se primenjuju zakonske regulative prema kojima SURS vodi statistiku i obrađuje podatke o zaposlenima prema kategorizaciji zanimanja u takozvanoj standardnoj klasifikaciji zanimanja (*Standardna klasifikacija dejavnosti – SKD*). Važeće pravne osnove i sektorski zakoni, koje primenjuje SURS, su:¹

¹ <http://vvv.stat.si/SKP/Default.aspx?id=10>

1. Zakon o državnoj statistici (*Uradni list RS*, br. 45/1995 i 9/2001).

2. Uredba o Standardnoj klasifikaciji zanimanja 2008. (*Uradni list RS*, br. 50/2010), koja je usvojena na predlog SURS-a i primenjuje se od 01.01.2011. godine.

3. Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja 2008 (ISCO-08), odnosno verzija Evropske komisije iz 2009. godine sa preporukom o njenom korišćenju od strane svih zemalja članica Evropske unije. Zavod za statistiku Republike Slovenije uveo je ovu klasifikaciju, u skladu sa preporukama, kao klasifikaciju SKP-08.

4. Pravilnik o podacima, Prijavni formular o penzijskom i invalidskom, zdravstvenom osiguranju, roditeljskom osiguranju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti (*Uradni list RS*, br. 37/2011, 57/2011 ispravka), SKP-08 koristi se za takozvane M formulare, koji se ispunjavaju prilikom prijave zaposlenog na određeno radno mesto.

5. Uredba o uvođenju i primeni Standardne klasifikacije zanimanja (*Uradni list RS*, br. 28/1997 i 16/2000) na osnovu koje su kategorisane profesije u Republici Sloveniji.

U skladu sa klasifikacijom SKP-08, moguće je pregledati registrovana radna mesta u sektoru turizma na osnovu deskriptora (na slovenačkom jeziku), prema nazivu radnog mesta i profesiji. Međutim, tako dobijen skup radnih mesta u turizmu ne znači i ukupan obim registrovane potražnje u sektoru turizma. Pored toga, poslodavci koji nisu deo javnog sektora ili u vlasništvu države, od 2013. godine više nisu u obavezi da slobodna radna mesta registruju u Zavodu za zapošljavanje Slovenije. To znači da evidencija radnih mesta u turizmu više nije centralizovana i ne pruža celovit uvid u stvarne potrebe i konkurse u sektoru turizma.

Definisanje i uvođenje ZRM u Sloveniji

Zelena radna mesta su radna mesta buđućnosti. Zastupljena su, pre svega, u poljoprivredi, građevinarstvu, zanatskim delatnostima, poslovima održavanja i proizvodnje, nauci i tercijarnim uslugama (u turizmu). Značajno doprinose očuvanju kvaliteta životne sredine i održivog razvoja. ZRM povoljno utiču na zaštitu ekosistema i održavanje biodiverziteta, što doprinosi smanjenju otpada i zagađenja. Pored toga ZRM su bezbedna, i prate dugoročne ciljeve radničkog pokreta (Renner et al, 2008:36).

ZRM su identifikovana od strane Zavoda za zapošljavanje Slovenije kao dobar potencijal za zapošljavanje. Međutim, trenutna situacija je prilično netransparentna.

Da bi se dao odgovor na pitanja šta se sve smatra ZRM i da li su sva radna mesta unutar „zelene oblasti“ i *de facto* zelena neophodno je da ona budu prepoznata na najvišem, državnom nivou. Dodatnu slabost predstavlja i nedostatak svesti poslodavaca, kao i šire društveno-ekonomske zajednice o važnosti uvođenja ZRM. Prema nacionalnim razvojnim prioritetima i ulaganjima Republike Slovenije za period 2014-2017, uvođenje ZRM nije predstavljeno kao obaveza za poslodavce. Date su smernice, koje se zasnivaju na Strategiji razvoja Slovenije za period 2014-2020, u smislu pružanja stimulativnog radnog okruženja i stvaranja novih zelenih i belih radnih mesta u sasvim novim oblastima.

Evidentiranje ZRM u Savinjskom regionu

Prema podacima Agencije SPIRIT (*Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, inovativnosti, razvoja, investicij in turizma – SPIRIT*) iz 2012. godine, sektor turizma zapošljavao je oko 105.500 ljudi.

S obzirom na to da su, u kontekstu trošenja javnih sredstava iz evropskih strukturnih fondova, kod pregleda konkursa iz Zavoda za zapošljavanje RS izuzeta sva radna mesta kod poslodavaca čija je primarna delatnost poljoprivreda, može se zaključiti da je i na tom osnovu teško beležiti i pratiti potrebu za zelenim radnim mestima i dobijene subvencije od strane EU iz oblasti poljoprivrede (koja se svrstava u zelenu oblast).

Na navedene dileme i identifikovane nedostatke, na koje će državne institucije verovatno u kratkom roku morati dati odgovor, pokušala je odgovoriti direktorka Zavoda za zapošljavanje Republike Slovenije, OE Celje, mr Alenka Rumbak: „Pošto u Sloveniji nije jasno definisano šta spada u zelena radna mesta, na osnovu podataka koje prikuplja Zavod za zapošljavanje Republike Slovenije, OE Celje, (op.a.: OE Celje pokriva konkurse za zapošljavanje u Savinjskom regionu) ne mogu se jednostavno identifikovati zeleni poslovi. ZRM mogu jedino biti grupisana po pojedinačnim oblastima, u kojima su zastupljena.“

Zavod za zapošljavanje Slovenije, OE Celje, suočava se sa izazovom ZRM od pre nekoliko godina, najpre kroz programe javnih radova, kao što su:

1. Program za očuvanje i zaštitu kulturnog pejzaža, šuma,
2. Program za obnovu livadskog voćnjaka (primer dobre prakse: Kozjanski park),
3. Očuvanje elemenata tradicionalnog krajljika,
4. Uređenje tematskih turističkih destinacija,
5. Uvođenje programa održivog ruralnog razvoja,
6. Programi iz oblasti komunalnih delatnosti,
7. Program zaštite i obnove. Kao primer dobre prakse ističe se *Center ponovne uporabe*.
8. Programi pomoći u krizi, kao na primer za vreme vremenskih neprilika.

Konkretno, kroz javne radove ostvareno je subvencionisano zapošljavanje u pomenu tim projektima.

„Zaposleni u našoj instituciji obučavaju se preko Umanotere, te na taj način proširuju svoje znanje novim informacijama i praktičnim primerima. Pored toga, naš Zavod organizuje i demonstraciju konkursa za zapošljavanje u oblasti ZRM-a za nezaposlena lica preko naših lokalnih preduzeća i kroz primere dobre prakse, kao što je *Center ponovne uporabe*“, objasnila je direktorka Zavoda za zapošljavanje Republike Slovenije, OE Celje, mr Alenka Rumbak.

Deklaracija održivog razvoja Savinjske regije obavezuje sve svoje potpisnike (više od stotinu njih koji pripadaju opštinama i lokalnoj ekonomskoj zajednici, kao javnim preduzećima) na odgovorno i ekološki prihvatljivo upravljanje regijom. Bitno je poimanje etičkih radnih principa i podizanje svesti stanovništva o zaštiti životne sredine. Središnji fokus deklaracije zauzima filozofija održivog razvoja, koja se ogleda u regionalnom projektu „Savinjska – Ekoregija“. Potpisnici projekta su se već 2011. godine obavezali da će uvesti standarde za postizanje održivog razvoja u regionu, koji uključuju i ZRM.

Tako je svih 16 projekata, razvrstanih prema pojedinačnim oblastima u okviru Regionalnog programa za Savinjski region za period 2014-2020, zasnovano na načelima održivog razvoja, zaštite životne sredine, ekološkog pristupa u revitalizaciji prirodnog i kulturnog nasleđa. Uvođenje tih principa je naročito važno u oblasti turizma.

Potencijal ZRM u turizmu Savinjskog regiona

Savinjski region ima izvanredne prirodne resurse za stvaranje novih ZRM i pretvaranje „starih“ radnih mesta u ZRM.

U prirodne resurse Savinjskog regiona ubrajaju se:

1. termalna vrela,
2. šume kao prirodna staništa,
3. plodno tlo koje pruža mogućnosti za organsku poljoprivredu,
4. sunce, voda, vetar, kao prirodni resursi, koji nude potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih prirodnih resursa,
5. održivi turizam.

Iz termalnih vrela se u Savinjskom regionu razvilo sedam prirodnih termalnih banja: Terme Olimia, Terme Laško, Terme Topolšica, Terme Zreče, Rimske terme, Terme Rogška Slatina sa vrelima prirodne mineralne vode i Terme Dobrna, kao najstarije slovenačko banjско lečilište.

Tabela 1. Turistička kretanja – broj ostvarenih noćenja turista u 2012. godini

	Savinjski region	Slovenija
Broj noćenja	13.208 (10,9%)	121.541
Broj turista	366.168 (11,1%)	3.297.556
Broj ostvarenih noćenja turista na 1.000 stanovnika	5.320	4.574

Izvor: Strategija razvoja Savinjskog regiona 2014-2020

Broj noćenja turista u banjama čini čak 97% svih noćenja u regionu. Ovo je najveći procenat i oblast u koju je potrebno sistematski uvoditi ZRM.

Šuma kao prirodno stanište geografski pokriva gotovo 60% Slovenije i pruža ogromne mogućnosti za stvaranje novih ZRM u turističkoj privredi, a time i za oživljavanje socialne funkcije šuma (Pajk, Cvikl, 2015). U skladu s tim, 2014. godine se pojavila nova turistička delatnost pod nazivom *šumski selfnes*, koja koristi šumu kao izvor zdravstvenog turizma i otvara nove mogućnosti za uvođenje ZRM. Takva turistička destinacija podstiče i podržava razvoj ZRM u ruralnim oblastima, uključuje stručnjake iz oblasti *wellness-a* i u potpunosti poštuje principe održivog razvoja turizma i pozitivno deluje na lokalnu životnu sredinu (Slakonja, 2014).

Sunce, voda i vetar, kao prirodni resursi, nude potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih prirodnih resursa, koja se može koristiti i u objektima turističkog smeštaja.

U kontekstu strukturnih programa EU, najviše je pažnje posvećeno ekološkoj, zdravoj i zelenoj poljoprivredi. Organsku proizvodnju potrebno je povezati u mrežu turističkih farmi i objekata, koje na osnovu integracije tradicionalne domaće, prirod-

ne i kulturne baštine nude svoje proizvode (Tomin Vučković et al. 2013). Održivi turizam u Savinjskom regionu daće maksimalne rezultate kada bude postignuta sinergija u uspostavljanju i eksploataciji zelenih radnih mesta, organske poljoprivrede, i ponude lokalne kulturne baštine.

Zaključak

Slovenija sa svojim prirodnim resursima, ima veliku konkurentsku prednost u odnosu na neke druge evropske zemlje kada je u pitanju otvaranje novih ZRM. U svojoj Strategiji razvoja, Slovenija je definisana, pre svega, kao zelena turistička destinacija i upravo zbog tog usmerenja trebalo bi više pažnje posvetiti njenom sprovođenju u smislu sistemastkog uvođenja ZRM u sektor turizma.

Slovenija može povećati potencijal ZRM na osnovu:

1. strukture posetilaca,
2. povećanjem mobilnosti posetilaca korišćenjem javnog prevoza (npr: vozova), čime se smanjuje emisija ugljen-dioksida i stvaraju mogućnosti za otvaranje novih ZRM i povećanje udela održive mobilnosti.

3. Povećanjem broja novih turističkih proizvoda baziranih na ZRM i održivom turizmu.
4. Restrukturiranjem postojećih radnih mesta u zelena i sistematskim uvođenjem novih radnih mesta kao ZRM, pre svega u oblasti zdravstvenog turizma, koji generiše najveći procenat svih noćenja, kao i u oblasti gastronomije, *wellness-a* i *zabave*.

Nedostaci:

1. Najveća ulaganja u sektoru turizma bila su u infrastrukturu, koja do danas nije 100% iskorišćena. Restrukturiranje neiskorišćenih kapaciteta predstavlja izazov u daljem radu turističkog sektora.
2. Nedovoljna informisanost poslodavaca i šire društveno-ekonomske zajednice o značaju uvođenja zelenih radnih mesta.
3. Prikupljanje i obrada podataka o ZRM. Na državnim institucijama je da daju odgovore na pitanja šta se podrazumeva pod zelenim radnim mestima, kako ih prepoznati u konkursima, kako ih posmatrati i ocenjivati.

Literatura

- Cvikl, D. in Pajk, B. 2014. Trženje antistresnih terapij v bogatih slovenskih gozdovih. V: Zbornik 6. strokovnega posveta s temo Drevesa, naše bogastvo. Celje. Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti, Višja strokovna šola. ISBN 978-961-6703-59-8.
- Karba, R. 2014. Spodbujamo zelena delovna mesta. [Online]. Ljubljana. Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. Dostupno na linku: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-42LSS6MR>.
- Hergovich, S. 2013. Zelena delovna mesta: Motor rasti za EU ali veliko hrupa za nič?. Prispjevke na 1. nacionalni konferenci Spodbujamo zelena delovna mesta.

Ljubljana [Online]. Dostupno na linku: http://www.umanotera.org/upload/files/ZRMkonf_Sven_Hergovich_prevod_Zelena_delovna_mesta_motor_rasti_ali_mnogo_hrupa_za_nic.pdf

- Renner M., Sweeney S., Kubit J. 2008. Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world. Worldwatch Institute. [Online]. Dostupno na linku: http://www.unep.org/PDF/UNEPGreenjobs_report08.pdf
- Rumbak, A. 21.08. 2015. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Območna služba Celje . [Usmeni izvor i beleške].
- Razvojna agencija Savinjske regije. [Online]. Povzetek RRP Savinjske regije 2014-2020. Dostupno na linku: <http://www.smartnoobpaki.si/wp-content/uploads/2014/11/gradivo-11.-12.-in-13.-to%C4%8Dke-seje.pdf>
- Slakonja, M. 2014. Gozdni selfness – globinska sprostitvev za ravnovesje telesa, uma in duha. [Usmeni izvor i beleške].
- Statistični urad Republike Slovenije. [Online]. Dostopno in dovoljeno za uporabo in objavo s strani SURS-a na spletnem naslovu: <http://www.stat.si/SKP/Default.aspx?id=10>
- Tomin Vučkovič, M. et al. 2013. Partnerstvo za trajnostni razvoj slovenskega turizma. Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Direktorat za turizem in internacionalizacijo.
- EUROSTAT – European Commission. 2009 [Online]. Dostupno na linku: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5910217/KS-RA-09-012-EN.PDF/01d1733e-46b6-4da8-92e6-766a65d7fd60?version=1.0> .
- Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. 2014. [Online]. Zelena delovna mesta: stanje, potenciali, dobre prakse. Dostupno na linku: http://www.arhiv.zelenadelovnamesta.ukom.gov.si/upload/Zelena_delovna_mesta_analiza_mala.pdf